

Danuta Gburska

Spotkania kierowników bibliotek prawniczych

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 2, 160-164

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

SPOTKANIA KIEROWNIKÓW BIBLIOTEK PRAWNICZYCH

Od dziesiątków lat współpracują w Polsce biblioteki różnych typów. Kontakty, współpraca, pomoc, wymiana doświadczeń nie tylko z czytelnikami ale i z bibliotekarzami innych bibliotek naukowych, to podstawa pracy bibliotekarza. Spotkania w ramach sieci bibliotek Uniwersytetu Śląskiego, z bibliotekarzami w czasie zakupów księgarskich, na corocznych Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie, pozwalały na krótką wymianę myśli i doświadczeń z pracy, podzielenie się informacjami o nabytkach, oczekiwaniach i problemach czytelników, jednak nie były wystarczające.

Odczuwano przede wszystkim potrzebę kontaktów i współpracy z bibliotekami o tym samym profilu gromadzenia zbiorów – czyli bibliotekami prawniczymi. Okazało się, że te odczucia dzielą również bibliotekarze z innych bibliotek prawniczych. Biblioteki te należą do bibliotek specjalnych ze względu na ograniczenia tematyczne zakresu ich zbiorów. Stanowią także najczęściej organiczną część instytucji, której służą jako zaplecze i warsztat naukowy. W szkołach wyższych należą także do systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, który może mieć różny charakter organizacyjny: zdecentralizowany lub scentralizowany. Ich wiek i wielkość są także różne, ale rola i zadania są podobne. Mają także specyficzną grupę czytelników – prawników i przyszłych prawników czyli studentów oraz pracowników naukowych. Oczywiście do tych bibliotek zaglądną także prawnicy praktycy i nieprawnicy, czytelnicy, którzy mają problemy z prawem lub pragną je poznać. Biblioteki prawnicze to przede wszystkim biblioteki uniwersyteckich wydziałów prawa, Biblioteka Sejmowa, Biblioteka Instytutu Nauk Prawnych PAN, Biblioteka Sądu Najwyższego, biblioteki sądów i prokuratur, biblioteki kancelarii.

Wielkość księgozbiorów naszych bibliotek jest różna – do największych należą Biblioteki wydziałowe we Wrocławiu, Krakowie, Poznaniu, Katowicach i Warszawie, a także Biblioteka Sejmowa i Biblioteka INP PAN. Czytelnicy poszukują w nich nie tylko publikacji bieżących, ale również archiwalnych. Próby integracji tych instytucji były podejmowane wiele razy.

Formalny impuls do współpracy bibliotek naukowych dała Uchwała nr 35 Rady Ministrów z 12 lutego 1971 r. w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (MP 1971 nr 14, poz.104), która nakładała na biblioteki obowiązek prowadzenia działalności informacyjnej w ramach krajowego systemu informacyjnego.

Wtedy - w 1971 r. - z inicjatywą współpracy między bibliotekami prawniczymi wystąpiła pani mgr Wanda Tekla Zawilińska – kierownik Biblioteki INP PAN. Inicjatywa ta dotyczyła m.in. stworzenia projektu schematu klasyfikacji dla bibliotek gromadzących zbiory prawne, ponieważ UKD nie odpowiadała ich potrzebom ze względów ideologicznych, była przestarzała i nie była zgodna z marksistowską klasyfikacją nauk [!]. Nowy Projekt opracowano po konsultacjach merytorycznych z pracownikami naukowymi INP PAN. Wzorowano go na marksistowskiej klasyfikacji nauk; w poszczególnych działach - gałęziach prawo rozdzielono na prawo państwa socjalistycznego (opierając się na radzieckiej klasyfikacji „Bibliotečno-bibliografičeskaja klassifikacija Vyp. 17 Gosudarstvo i Pravo. Juridičeskije nauki” z 1965 r.) i na prawo państwa kapitalistycznego i krajów niżej rozwiniętych gospodarczo, należących do świata kapitalistycznego, które oparto na UKD. Projekt został przekazany pod roz wagę pracowników naukowych, pracowników bibliotek wydziałowych uniwersytetów oraz bibliotek resortowych. Odbyło się kilka spotkań – konferencji, na których poddano projekt druzgocącej krytyce. W rezultacie powstawały nowe wersje, coraz bardziej szczegółowe, w których zrezygnowano z podziału prawa na prawo państwa socjalistycznego i kapitalistycznego. Schemat był tworzony nie tylko dla katalogów bibliotecznych, ale także dla bibliografii prawniczej.

Po Bibliotece INP PAN inicjatywę współpracy podjęła Biblioteka Sejmowa, której rola znacznie wzrosła po zmianach władz państwowych na początku 1971 r. Zwiększyła się liczba etatów z 17 do 27 w 1974 r. co pozwoliło Bibliotece Sejmowej podjąć nowe wyzwania i zadania. Zatrudniono wówczas m.in. panią prof. Janinę Zakrzewską, którą po marcu 1968 r. pozbawiono pracy na Uniwersytecie Warszawskim, i która została „ukryta” w Bibliotece. Już wcześniej w Instytucie Nauk Prawnych PAN przejęła ona przewodniczenie pracom nad schematem klasyfikacji rzeczowej, a także zajmowała się redagowaniem Bieżącej Polskiej Bibliografii Prawnicy, załączanej do miesięcznika „Państwo i Prawo” i współtworzyła nowoczesny system biblioteczno-informacyjny na potrzeby Sejmu. Kontakty z bibliotekami prawniczymi powierzono pani mgr Teresie Koperskiej.

W 1974 r. utworzono nowy dział dokumentacji parlamentarnej, a nawet podjęto wstępne prace nad koncepcją automatyzacji czynności bibliotecz-

nych i stworzenia systemu informatycznego dla Sejmu. Planowano rozwój funkcji Biblioteki Sejmowej tak, aby stała się Centralnym Ośrodkiem Informacji Legislacyjnej. Zarządzeniem nr 1 Ministrów Kultury i Sztuki, Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz sekretarza naukowego PAN z 26 kwietnia 1979 r. w sprawie ustalania zasad i planu specjalizacji zbiorów bibliotecznych oraz wyznaczenia bibliotek centralnych, Bibliotece przyznano status Centralnej Biblioteki Legislacyjnej, nakładający na nią szczególne obowiązki w zakresie gromadzenia i opracowania zbiorów. Dla realizacji tej koncepcji została powołana Pracownia Informatyki wyposażona w komputer Odra. Obok rejestru aktów normatywnych, elementem systemu miał być Centralny Katalog Literatury Prawniczej obejmujący informacje o wydawnictwach zwartych, ciągłych i urzędowych z dziedziny prawa w zbiorach Biblioteki Sejmowej oraz 17 innych bibliotek prawniczych (w tym 8 bibliotek uniwersyteckich wydziałów prawa). Biblioteki Wydziałowe przesyłały do Ośrodka na kartach formatu A4 rekordy nowych nabytków – przede wszystkim zagranicznych. Przy ogromnych problemach z zakupem zachodniej literatury prawniczej uznano, że szybka i pełna informacja o tej literaturze w naszych zbiorach jest pierwszorzędą sprawą. W latach 80. kryzys i - przede wszystkim - postęp techniki komputerowej doprowadziły do całkowitej dezaktualizacji i zaniechania wcześniejszych założeń. Postęp techniczny, komputeryzacja, zmiany systemowe spowodowały, że inne ośrodki i instytucje przejęły dotychczasowe prace i podjęły nowe zadania i wyzwania stojące przed bibliotekami.

Wcześniejsze spotkania owocowały jednak znajomościami pomiędzy bibliotekarzami bibliotek prawniczych, które przetrwały mimo zmian pokoleniowych - nieformalne już kontakty przejęli następcy.

W maju 2002 r., na zaproszenie Kierownika Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego prof. dr. hab. Janusza Bylińskiego, doszło do spotkania trzech kierowników bibliotek prawniczych z Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetu Śląskiego, które zapoczątkowało późniejsze spotkania kierowników wydziałowych bibliotek prawniczych. W następnych latach dołączyły jeszcze: Biblioteka Collegium Polonicum w Słubicach, Biblioteka Kancelarii Hogan Lovells, Biblioteka Sejmowa i Biblioteka Instytutu Nauk Prawnych PAN (nie nawiązaliśmy współpracy z bibliotekami szkół prywatnych). Stałą współpracę kierowników zapoczątkowało spotkanie 16 czerwca 2003 r. we Wrocławiu, w którym wzięło udział dziesięciu kierowników wydziałowych bibliotek prawniczych. Organizatorem spotkania była już mgr Bożena Górna, które do dzisiaj pozostała siłą napędową tej współpracy.

Od tego momentu coroczne spotkania – każdego roku w innej bibliotece – stały się tradycją. Z czasem spotkania te znacznie się rozrosły. Obecnie bierze w nich udział coraz więcej osób, nie tylko kierownicy ale dodatkowo po 2-3 bibliotekarzy z każdej biblioteki i wszyscy bibliotekarze z biblioteki

gospodarza oraz dziekan lub prodziekan wydziału gospodarza. Tematów do dyskusji nigdy nie brakuje, dlatego staramy się ustalać temat główny. Spotkania, zwiedzanie i imprezy towarzyszące trwają do późnych godzin nocnych i w dużym stopniu zintegrowały środowisko bibliotekarskie.

Dotychczas odbyło się 12 spotkań w bibliotekach wydziałowych: we Wrocławiu - dwukrotnie, w Słubicach/Frankfurcie/Berlinie - dwukrotnie, w Szczecinie, w Katowicach /Krakowie, w Toruniu - dwukrotnie, w Warszawie, Poznaniu, Lublinie i powtórnie w Katowicach.

Pierwsze rozmowy dotyczyły przede wszystkim księgozbiorów, ponieważ od początku lat dziewięćdziesiątych każdy z kierowników borykał się z różnymi problemami przy racjonalnym gromadzeniu księgozbioru (zalew polskiej literatury prawniczej, dezorganizacja rynku księgarskiego, ceny wydawnictw). Zmiany ustrojowe, otwarcie się na świat i Europę spowodowały, że należało również w większym stopniu kupować wydawnictwa zagraniczne, które stały się niezbędne nie tylko dla komparatystyki, ale w nowej politycznej rzeczywistości pomogły znaleźć rozwiązania, które można byłoby przenieść na grunt polski. Zależało nam na pewnym koordynowaniu zakupów i ustalaniu zasad polityki gromadzenia, które przyniosłyby oszczędności i dały lepszy kontakt z nową zagraniczną literaturą. Zależało nam także na wymianie wydawnictw uczelnianych, darów i dubletów. Aby dobrze to zrobić należało lepiej znać księgozbiory innych bibliotek, tak by kupując nowe książki i czasopisma nie dublować tytułów, co w początkowym etapie komputeryzacji bibliotek i tworzenia katalogów online było jeszcze bardzo trudne. Współpraca pozwala na prezentację poszczególnych bibliotek, ich planów i wymianę doświadczeń.

Kontakty osobiste bibliotekarzy miały także na celu skrócenie czasu dostarczania przesyłek wypożyczalni międzybibliotecznej. Staramy się realizować wypożyczenia natychmiast (e-mail, telefon) w późniejszym terminie uzupełniając sprawy formalne, np. rewersy. Przykładem dobrej współpracy może być wypożyczanie międzybiblioteczne pomiędzy bibliotekami wydziałowymi we Wrocławiu i Katowicach. Rozpoczęło się od problemu Czytelnika, który w szukanym przez siebie artykule ze „*Studia Iuridica Silesiana*” znalazł niezadrukowane strony. Bardzo zależało mu na szybkim dotarciu do całego artykułu. Krótka telefoniczna prośba z Biblioteki WPAiE z Wrocławia skierowana do współpracującej biblioteki w Katowicach spowodowała, że brakujący tekst za pomocą faksu znalazł się po 15 minutach już we Wrocławiu¹. Dzisiaj, gdy mamy do dyspozycji skanery, nie ma żadnych problemów w przesyłaniu poszukiwanych informacji.

Kontakty miały jednak doprowadzić przede wszystkim do zawiązania konsorcjum bibliotek prawniczych, które pozwoliłoby na utworzenie wspól-

¹ Zob.: *Współpraca bibliotek. Spotkania kierowników* [online], [dostęp: 2009-12-19]. Dostępny w World Wide Web: <http://prawo.uni.wroc.pl/tresc/563>

noty do rozmów i negocjowania korzystniejszych cen, warunków umów licencji baz danych i innych elektronicznych źródeł informacji naukowej, a także ubiegania się w MEN o dotacje na bazy i prenumeratę czasopism zagranicznych. Mieliśmy przykład takiej współpracy pomiędzy bibliotekami ekonomicznymi i medycznymi.

Mimo pełnego poparcia ze strony dziekanów wydziałów prawa nie udało nam się do tej pory uporać z problemami formalnymi (przepisy prawne, statuty poszczególnych uczelni, samodzielność lub podwójne podporządkowanie biblioteki). Nie oznacza to, że nie występujemy wspólnie i nie przekazujemy naszych uwag (czasem bardzo krytycznych i blokujących zakup) koncernom wydawniczym. Szczególnie dotyczy to wydawców elektronicznych baz prawnych, których przedstawiciele zapraszamy na nasze spotkania.

W bieżącym roku na zjeździe w Poznaniu, dziekani postanowili przyspieszyć prace nad utworzeniem konsorcjum, którego wykonawcami byłyby biblioteki. Mamy nadzieję, że w najbliższym czasie wszystkie formalne i organizacyjne problemy zostaną pomyślnie rozwiązane.

W 2006 r. na spotkaniu w Katowicach postanowiliśmy opracować wspólną listę czasopism zagranicznych gromadzonych i prenumerowanych w poszczególnych bibliotekach. Pod koniec września 2006 r. powstał taki wykaz i jest dostępny online pod adresem <http://prawo.uni.wroc.pl/tresc/430>. Wykaz ten jest corocznie aktualizowany. Opracowaliśmy także przewodnik po współpracujących ze sobą bibliotekach prawnych.

W ciągu tych lat współpracy wielokrotnie każda z naszych bibliotek mogła przekonać się, że wystarczy telefon lub e-mail i sprawa, która wydawała się trudna, może w ciągu kilku minut, godzin czy dni, zostać rozwiązana.

Łączyły i łączą nas też sprawy budowy nowych budynków wydziałów prawa i ich bibliotek. Korzystamy z naszych doświadczeń odnośnie do adaptacji lokali oraz przeprowadzek do nowych pomieszczeń.

W ostatnich latach wybudowano nowe wydziały (a w nich biblioteki wydziałowe) we Wrocławiu, Katowicach, Toruniu, Warszawie, Łodzi. W Gdańsku, Bydgoszczy, Olsztynie i Rzeszowie powstały biblioteki główne. Z największymi problemami lokalowymi boryka się obecnie Biblioteka INP PAN i Biblioteka WPiA UAM, która jednak w najbliższym czasie przeniesie się już do nowego gmachu.

Spotkania pozwalają nam poznać nie tylko bibliotekarzy i biblioteki prawnicze, ale przy okazji i inne biblioteki w miastach, w których gościmy. Dzięki kol. Grażynie Twardak, która wcześniej pracowała w Staatsbibliothek w Berlinie zostaliśmy wspaniale przyjęci i oprowadzeni po Staatsbibliothek, Bibliotece Bundestagu i Bibliotece Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Kontakty wtedy nawiązane owocują do dzisiaj.

Po dwunastu latach możemy oświadczyć, że po spotkaniach wracamy do swoich bibliotek naładowani nową energią i pomysłami; możemy także powiedzieć, że się lubimy.